

О. Т. МАРЧУК

М. М. ОМЕЛЯНЕНКО, кандидат ветеринарних наук

В.Г. ПАВЛУНЬКО

Державний науково-дослідний інститут з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи

ПАТОМОРФОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ДИРОФІЛЯРІОЗУ СОБАК

Проведено аналіз літературних джерел та власних досліджень щодо встановлення причин смерті собак при дирофіляріозі. Описано патолого-анатомічні та гістологічні зміни.

Ключові слова: дирофіляріоз, собаки, патолого-анатомічний розтин.

Дирофіляріоз (від лат. «*diro, filum*» — «злая нить») — широко розповсюджене зоонозне захворювання м'ясоїдних тварин, збудниками якого є нематоди, що належать до підряду *Filariata*, родини *Onchocercidae*, роду *Dirofilaria*. У природі існує біля 26 видів дирофілярій, проте у собак і котів на території більшості країн світу частіше виявляли два види збудників: *Dirofilaria repens* — локалізується в підшкірній клітковині і викликає ураження шкіри та *Dirofilaria immitis* — паразитує в правому шлуночку серця та легених артеріях і викликає у тварин розлад серцево-судинної діяльності [1, 2]. Личинки мікродирофілярії циркулюють у крові тварин.

Дефінітивними господарями гельмінтів є більше 30 видів тварин (собака, домашня і дика кішка, лисиця, вовк, койот, дінго, ведмідь, панда, бобр, снот, тхір, носуха, видра і ряд інших ссавців). Сприйнятливі також коні, каліфорнійські морські леви, тюлені, примати та люди. Проте, цю групу ссавців відносять до абортивних господарів, у їх організмі гельмінти не досягають статевозрілої стадії [3, 4].

Проміжними господарями на території України є комарі родів *Aedes*, *Culex*, *Anopheles*.

За літературними даними, збудник *D. immitis* відомий в Америці з 1847 р. Дж. Лейді у 1856 р. описав перший випадок серцевого дирофіляріозу у собаки, виявлений на території Південної Америки [5]. Наступний опис зроблений у 1875 р. Перший випадок захворювання людини на дирофіляріоз діагностовано у 1887 р.

Починаючи з 90-х років ХХ століття на території України спостерігається тенденція зростання випадків дирофіляріозу у собак та людей [6, 7, 8]. Поширенню захворювання сприяють наступні фактори: збільшення кількості собак у помешканнях людей та бродячих, безпритульних тварин; значна міграція людей разом із тваринами, а також адаптація дирофілярій до різних проміжних господарів [9].

Мета. Вивчити патолого-анатомічні та гістологічні зміни при загибелі собак, хворих на дирофіляріоз, та встановити причини смерті.

Методики досліджень. Матеріалом для проведення досліджень були трупи собак, що загинули раптово без характерних клінічних ознак. Так, у 2013 році проведено розтин 5-ти трупів собак різних порід віком 3 – 6 років.

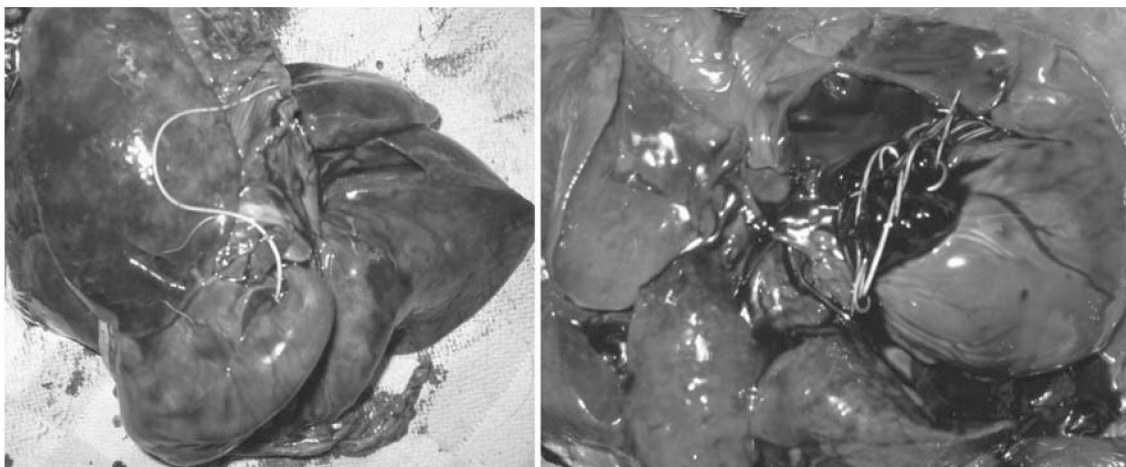
При виконанні роботи застосовані патолого-анатомічний та гістологічний методи досліджень.

Патолого-анатомічний розтин трупів собак виконували методом часткової евісцератії.

Гістологічні дослідження проводили за допомогою гістотехніки: автомату для гістологічної обробки тканин типу КАРУСЕЛЬ модель STP – 120, станції для заливки в парафін AP 280, ротаційного мікротому HM 320 E із системою переносу зрізів для ротаційних мікротомів, автомату по фарбуванню гістозрізів HMS 70, апарату для заключення гістологічних зрізів (Thermo Shandon). Мікроскопію гістопрепаратів проводили із застосуванням мікроскопу Axioskop 40 з програмним забезпеченням.

Дослідження були проведені на базі науково-дослідного патоморфологічного відділу Державного науково-дослідного інституту з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи.

Результати досліджень. Основною ознакою захворювання при розтині у 5-ти собак була наявність гельмінтів дирофілярій у правому шлуночку серця (рис. 1 А, В). При цьому кількість виявлених екземплярів варіювала від 10 до 20.

А

В

Рис. 1. Локалізація дирофілярій у правому шлуночку серця.

Але, на наш погляд, найбільшу складність у патоморфологічній діагностиці дирофіляріозу є визначення зв'язку наявності гельмінтів у серці з фактом смерті.

З нашого досвіду, патогномонічними ознаками при дирофіляріозі є не тільки наявність гельмінтів у правому шлуночку, а й вихід клубка паразитів у легеневий стовбур (рис. 2), а далі – в легеневі артерії (рис. 3).

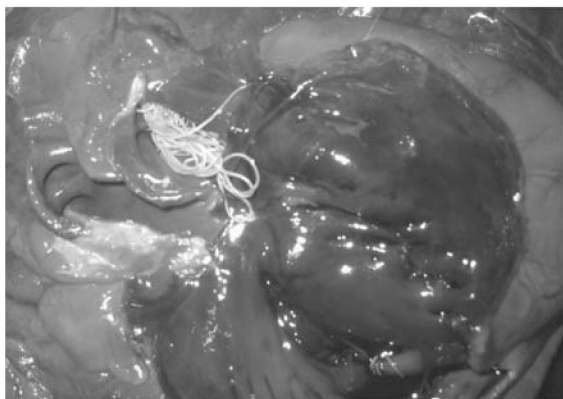

Рис. 2. Вихід клубка дирофілярій у легеневий стовбур

Рис. 3. Локалізація дирофілярій у легеневій артерії

Крім того, паразитарна тромбоемболія легеневого стовбуру може проявлятися і асфіктичною (рідкою, темно-червоною) кров'ю у камерах серця. Але це не абсолютна ознака, оскільки при подразненні ендотеліального шару цієї судини може виникати раптова зупинка серця, що залишає кров окисненою, і, як наслідок – утворення посмертних згустків крові.

У серці спостерігали дилатацію правої половини, що характеризувалася зміною співвідношення товщини міокарду правої половини до лівої, як 1:8 і більше (рис. 4).

Рис. 4. Дилатація серця

Сам серцевий м'яз був тьмяним, сірого-рожевого кольору та в'ялої консистенції. З боку ендокарда виявляли виразково-некротичне запалення. У деяких тварин на ендокарді в ділянці тристулкового клапана були накладення фібрину з горбистою або гладкою поверхнею поліпозної форми, сіро-рожевого кольору, щільної консистенції. У деяких тварин ендокардит носив характер фібринозно-некротичного.

При огляді черевної порожнини у печінці 3-х тварин відзначали венозне повнокрів'я та токсичну дистрофію. Вона була збільшена в розмірі, мала щільну або в'ялу консистенцію та строкате забарвлення. У печінці інших відзначали гостру венозну гіперемію та гепатоз.

Вмістиме шлунку незначне, слизова оболонка його набрякла і складчаста, вкрита незначною кількістю мутного, тягучого слизу. Тонка та товста кишки були напівпорожніми. Петлі тонкої кишки у деяких тварин були заповнені газами. Слизова оболонка місцями потовщена та вкрита тягучим слизом сіро-білого кольору. У тонкій кишці 2-х собак були виявлені нематоди роду *Toxascara* у кількості від 7 до 12 екземплярів. Брижові, шлункові, портальні лімфатичні вузли збільшені в розмірі, сіро-жовтого кольору, щільної консистенції. На поверхні розрізу стікала мутна рідина сіро-жовтого кольору, малюнок згладжений.

При гістологічному дослідженні виявляли значну кількість личинок дирофілярій у судинах інтерстиціальної тканини легень, синусах печінкових часток і судинах паренхіми нирок.

При гістологічному дослідженні в міокарді виявляли атрофію та зернисту дистрофію кардіоміоцитів. В окремих м'язових волокнах спостерігали каріолізис. В ендокарді відзначали виразково-некротичний процес і відкладання фібрину. У нирках виявляли зернисту дистрофію та некроз епітелію каналців; у печінці – некроз, білково-жирову дистрофію і венозну гіперемію; у легенях – гостру венозну гіперемію та набряк; у шлунку і тонкому кишечнику – катарально-геморагічне запалення. У брижових, шлункових, портальних і надниркових лімфатичних вузлах – серозне запалення. У селезінці – венозну гіперемію, атрофію лімфатичних фолікулів.

У невеликої частини собак з важкою інвазією гостро розвивається «синдром порожнистої вени», обумовлений дирофіляріозом (*Heartworm Caval Syndrome*). Велика частина дирофілярій при цьому розташована у правому передсерді і порожнистих венах. Виникає часткова обструкція кровотоку через праві відділи серця, трикуспідальна недостатність. Синдрому порожнистої вени завжди передують гелмінт-індукована тромбоемболія легневих артерій, що значно збільшує негативні ефекти трикуспідальної регургітації. Знижується переднавантаження на лівий шлуночок і серцевий викид, нерідко розвиваються аритмії. Завжди присутня гемолітична анемія, метаболічний ацидоз, гепаторенальна дисфункція, розвивається ДВЗ-синдром. Без адекватного лікування такі тварини зазвичай гинуть протягом 48 годин від кардіогенного (обструктивного) шоку.

Висновки

1. Основні патоморфологічні зміни на розтині у собак локалізувалися в серці та легенях і були представлені дилатацією правого шлуночка серця, аневризмами, емболією паразитами легеневої артерії, альтернативними процесами: некрозом, атрофією та зернистою дистрофією міокарду, фібринозно-некротичним ендокардитом, серозно-катаральною бронхопневмонією.
2. У шлунково-кишковому тракті патоморфологічні зміни характеризувалися хронічним катаральним або катарально-геморагічним запаленням.
3. У паренхіматозних органах відзначали некрози, гостру або хронічну венозну гіперемію, зернисту або токсичну дистрофію печінки.

Список використаної літератури:

1. Василик Н. С. Морфофункціональні зміни та адаптаційно-компенсаторні реакції в організмі собак за дирофіляріозу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. вет. наук: спец. 16.00.02 «Патологія, онкологія та морфологія тварин» / Н. С. Василик. – К., 2004. – 22 с.
2. Болезни собаки кошек / В. Б. Борисевич [та ін] под ред. А. Й. Ма-зуркевича. – К., «Урожай», 1996. – С. 177-179
3. Горохов В. В., Москвин А. С. Дирофиляриозы плотоядных / В. В. Горохов, А. С. Москвин // Ветеринария – 2000. – № 8. – С. 29-30
4. Скрябин К. И., Шихвалова Н. П. Филярии животных и человека. М.: Изд. Огиз-Сельхозгиз. – 1948. – 28 с.
5. Labarthe N. Epidemiology of heartworm: what is happening in South America and Mexico/ N. Labarthe, J. Guerrero // Vet. Parasitol. – 2005. – Vol. 133(2-3). – P. 149-156.
6. Василевич Ф. И., Пьянова А. М. Дирофиляриозы собак / Ф. И. Василевич, А. М. Пьянова // Ветеринария. – 2005. – № 2. – 2005. – С. 30- 32.
7. Дахно І. С. [та ін] Дирофіляріоз собак у Північно-Східній частині України // 36. матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. / 8-9 жовтня 1998 р., м. Київ. «Проблеми ветеринарного обслуговування дрібних домашніх тварин»- К., 1998. – С. 97-99.
8. Карвовський О [та ін.] Дирофіляріоз собак у Криму /О. Карвовський [та ін.]// Вет. медицина України. – 1997. – №5. – С. 26 .
9. Дахно І. С. Екологічні умови розвитку епізоотичного процесу при дирофіляріозі собак / І. С. Дахно [та ін.] // Вестник зоологии: матер. науч.-практ. конф. Украинского научного общества паразитологов, посвященной 100-летию со дня рождения академика НАН Украины О. П. Маркевича. – К., 2005. – Вып. 19. – Ч. 1. – 2005. – С. 98-100.
10. <http://dirovvet.info/vet-dog/> Текущее руководство по диагностике, профилактике и лечению дирофиляриоза у собак. / дата последнего редактирования 28.04.2014, автор Чернов В. Н.

ПАТОМОРФОЛОГИЧЕСКАЯ ДИАГНОСТИКА ДИРОФИЛЯРИОЗА СОБАК/ О. Т. Марчук, Н. Н. Омеляненко, В. Г. Павлунько

Проведен анализ литературных источников и собственных исследований по установлению причин смерти собак при дирофиляриозе. Описаны патолого-анатомические и гистологические изменения.

Ключевые слова: дирофиляриоз, собаки, патолого-анатомическое вскрытие.

PATHOLOGICAL DIAGNOSIS OF HEARTWORM DOGS / О. Т. Marchuk, М. М. Omeljanenko, V. G. Pavlunko

The analysis of the literature and our own research to establish causes of death of dogs with dirofilariasis. We describe the pathological and histological changes.

Key words: dirofilariasis, dogs, pathoanatomical section.

Рецензенти – кандидат ветеринарних наук **О. В. Ложкіна**,
кандидат ветеринарних наук **О. П. Литвиненко**

Рукопис надійшов 08.09.2014 року.